

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

תוכן

- א. ואם לקח בשוגג יחזרו דמים למקומם במזיד תעלה ותאכל במקום.....1
- ב. אין לוקחים בהמה טמאה עבדים וקרקעו' במעות מעשר שני אפי' בירושלים ואם לקח יאכל כנגדן ... יחזרו דמיו למקומם ... כשברח.....2
- ג. המקדש בערלה בכלאי הכרם בשור הנסקל ובעגלה ערופה בצפורי מצורע ובשער נזיר ופטר חמור ובשר בחלב וחולין שנשחטו בעזרה אינה מקודשת מכרן וקידש בדמיהן מקודשת.....4
- ד. ערלים לא יאכל ... איסור אכילה ... שלא יהנה ממנו ולא יצבע בו ולא ידליק בו את הנר 5
- ה. בכלאי הכרם ... פן תקדש פן תוקד אש.....6
- ו. שור הנסקל ... שאם שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה בהנאה.....8
- ז. כל מקום שנאמר לא יאכל לא תאכל ולא תאכלו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה עד שיפרט לך הכתוב כדרך שפרט לך בנבילה.....10
- ח. בכל שוחטין בין בצור בין בזכוכית בין בקרומית של קנה.....10

דף נו.

א. ואם לקח בשוגג יחזרו דמים למקומם במזיד תעלה ותאכל במקום

אין לוקחין¹ בהמה, בכסף מעשר חוץ לירושלים. דכתיב (דברים יד פסוק כה) וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְעוֹד שְׂמָא תִכְחִישׁ בַּטּוֹרַח הַדֶּרֶךְ². וי"א³ שהחשש הוא שְׂמָא יגדל עדרים עדרים⁴.

¹ רמב"ם הלכות מעשר שני פרק ז הלכה מז

² רש"י

³ דעת התוס' ולדעתם אין חילוק בין המחלל לקונה ויבואר להלן דף נו. בעזה"ת

⁴ פי' שישם אצלו לגדל ולדות ונמצא משהה מעשרותיו והתורה אמרה שנה שנה ואכלת ואם שהה ראשונה ושניה חייב לבער כל מעשרותיו בסוף שנה שלישית ולהתוודות.

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

ואם לקח⁵, בשוגג שלא ידע שהוא מעות מע"ש. יחזרו הדמים למקומן, שהרי זה מקח טעות, ואין המוכר⁶ יכול לטעון איני מאמינך שהיית שוגג, דאנן סהדי שלא הי' עושה איסור וסתמא שוגג הוא, אבל המוכר יכול לומר⁷ איני מאמינך שהי' מעות מע"ש וצריך הלוקח לברר שהי' מעות מע"ש, ואם אין המוכר לפנינו תעלה לירושלים

במזיד תעלה ותאכל בירושלים, שאין לה פדיון כדין הלוקח בכסף מעשר⁸, ואם היא תמימה⁹ יקריבנה שלמים, ואם היא בעלת מום, או חי' או עוף יאכלנה לבשר תאווה.

ואם אין מקדש תקבר היא ועורה לכשתמות. שלא יבואו לידי תקלה כדין כל איסורי הנאה שגם עורה אסור¹⁰ שמכיון שאין אוכלין אותה אין יוצא העור לחולין, ולא יפשיט העור מן הבשר אלא תקבר שלימה

וי"א שב"ז כשהקדישו בשעת המקדש וחרב המקדש, אבל בזה"ז אם מחלל על בהמה לא חל החילול כלל.

ב. אין לוקחים בהמה טמאה עבדים וקרקעו' במעות מעשר שני אפי' בירושלים ואם לקח יאכל כנגדן ... יחזרו דמיו למקומם ... כשברח

⁵ לעיל פ"ד ה"ז כתב ברמב"ם אין מחללין מעות מעשר ... על בהמה חיה ועוף חיין, ואם חילל לא קנה מעשר שמא יגדל מהם עדרים עדרים, (פי' שישם אצלו לגדל ולדות ונמצא משהה מעשרותיו והתורה אמרה שנה שנה ואכלת ואם שהה ראשונה ושניה חייב לבער כל מעשרותיו בסוף שנה שלישית ולהתוודות כדלקמן פי"א), אבל אם חילל על שחומים הרי הן כשאר הפירות ויעלו ויאכלו בירושלים ויצאו המעות לחולין. ואינו כדין כאן שכאן בקניה ושם בחילול וכשקנה ל"ש לגזור שיבטל המקח שמא יגדל עדרים הגזרה זו שייכת רק על הלוקח ולא על המוכר ולכן במזיד לא בטל המקח וי"א ובתוס' קדושין נ"ו א' וכו' בתוספתא פ"א דמע"ש והביאו הר"ש דדוקא בבהמה בעלת מום חיישי' שיגדל עדרים עדרים אבל כאן מיירי בבהמה תמימה ובה לא חיישי' שיגדל ואין חילוק בין קנה לחילל.

⁶ תוס' אנשי שם בפ"א דמע"ש מ"ה וכ"כ הגר"א בשנו"א הקצר ודלא כחי' מהרי"ח שם

⁷ משנה ראשונה

⁸ וי"א שאם הקונה התנה עם המוכר שלא תחול קדושת המעות על הבהמה אלא המעות יהיו בקדושה ועל המוכר להעלותן לירושלים קונסין אותן ויחזרו דמים למקומן דחיישי' שהמוכר יזלזל בזה ולא יעלה לירושלים אמנם י"א דכיון דק"ל מע"ש ממון גבוה ואין יכול למוכרם כלל א"כ בלא קנס יחזרו דמים למקומן. דרך אמונה

שם פה

⁹ תפא"י

¹⁰ תויו"ט

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

לקח בכסף מעשר שני עבדים¹¹, וקרקעות, ובהמה טמאה, וכל שאינו לאכילה, בין במזיד¹² בין בשוגג, אם ברח המוכר או אם מת או שאינו לפנינו¹³, והדמים עמו, הרי זה יאכל כנגד אותן המעות בירושלים, בתורת מעשר,

זה הכלל כל שהוציא חוץ לאכילה ושתייה וסיכה, מדמי מעשר וברח המוכר או מת יאכל כנגדו¹⁴. כיצד יעשה יקח¹⁵ אוכל אחר בירושלים, ויאמר כל מקום שהמעות נמצאות הרי הן מחוללין על אוכל זה, ואף על גב שא"א לחלל דבר שאינו ברשותו, כאן שזכות הוא לו אפשר לחלל¹⁶, וי"א¹⁷ שבשוגג לא מקרי אינו ברשותו כיון שאם הי' יודע הי' מחזיר, וי"א¹⁸ שהחילול אינו חל, ואינו אלא קנס שיצטרך לחלל הואיל וקנה דבר האסור.

ואם היה המוכר קיים יחזרו הדמים למקומן. וכן אם הניח המעות ביד אחרים, כופין אותן להחזיר המעות¹⁹.

וכן אם הביא עולות²⁰, וחטאות ואשמות²¹, מדמי מעשר יאכל כנגדן כשברח המוכר כנזכר. ואחר שיאכל כנגדן. צריך להקדישן²² עוד הפעם ויוכל להקריבן, שההקדש הראשון הי' בטעות.

וכן אם הביא שקלו ממעות מע"ש, יאכל כנגדו בירושלים.

דף נו:

¹¹ רמב"ם שם הלכה יז

¹² דבזה אפי' במזיד לא חל החילול כלל ולא יצאו המעות לחולין כיון שאין ראוי לאכילה כלל. חזו"א בגליונותיו על הגר"ח פ"ח ה"ז

¹³ ריטב"א בסוגיא

¹⁴ כנגד המעות ולא כנגד מה שרנה ואפילו התייקר מה שקנה. ר"י בן מ"צ וכ"כ רש"ם

¹⁵ רש"י ועי' רמב"ן בסה"מ בהשגות סוף שרש ח'

¹⁶ תוס' בשם הר"ר מאיר

¹⁷ ריטב"א

¹⁸ תוס' שם והרשב"א ומאירי ותוס' רבנו שמואל ותוס' טוך ושיטה לא נודע למי וכ"כ ק"ס

¹⁹ משנה ראשונה שם ועיי"ש שפקפק קצת בזה

²⁰ שאסור להביא עולות לפי שאינן לאכילה

²¹ ואפי' הוא עצמו כהן והוא יאכל את החטאת והאשם אסור שכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין כמש"כ בר"ש וכן קיני זבים וזבות ויולדות וכן כל האומר הרי עלי שלמים או תודה אין יכול להביאו אח"כ מדמי מע"ש דהוי דבר שבחובה.

²² ירו' ספ"ק דמע"ש ולכאוי' אין מחויב להקדישן כיון שהי' בטעות ויכול להוציאן לחולין ויביא קרבן אחר. דרך אמונה שם בציון ההלכה קמח

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

ג. המקדש בערלה בכלאי הכרם בשור הנסקל ובעגלה ערופה בצפורי מצורע ובשער נזיר ופטר חמור ובשר בחלב וחולין שנשחטו בעזרה אינה מקודשת מכרן וקידש בדמיהן מקודשת

כבר התבאר במסכת נדרים דף מז: שהמקדש באיסורי הנאה דאורייתא לגמרי²³ כגון ערלה²⁴ או בחמין גמור בשעות דאורייתא²⁵ מכיון שאין בהם ממש כלל, וכחרם בעלמא חשובין, אינה מקודשת, שאין בהן שוה פרוטה מן התורה.

עבר ומכר²⁶ אפילו איסורי הנאה דאורייתא, וקידש בדמיהם בדיעבד מקודשת, שאין האיסור תופש דמיו והדמים אינם אסורים בהנאה. אבל לכתחילה המעות אסורות לו, ואסור לקדש בהם²⁷.

וזהו דוקא כשמכרם לגוי או לישראל, וידע הלוקח שהם איסורי הנאה, ואעפ"כ לקחן הרי המעות מתנה²⁸, לפיכך מקודשת.

²³ שו"ע ונו"כ אבהע"ז כח כא ואם הוא באיסורי דרבנן שאין להם עיקר מן התורה מקודשת וביש להם עיקר חיישי לקידושין עיי"ש.

²⁴ כתב הריטב"א ס"פ האיש מקדש (ס"ל) (ז"ל) ואף על גב דחולה שאין בו סכנה מותר בו שלא כדרך הנאות מכל מקום אסור הוא למוכרו לחולה זה וליטול ממנו דמים תדע דהא כדרך הנאות מותר לחולה שיש בו סכנה ואפי"ה אסור לו למוכרו בדמים דא"כ נמצא נהנה באיסורי הנאה של תורה אלא ודאי אסור למוכרו וכיון דכן לא חשוב ממונא כלל ואפי"ה חולה שראוי ליהנות בו אינה מקודשת דלאו ממונא יהיב לה אא"כ אומר לה הרי את מקודשת לי באותה הנאה שיש לך שנתתי לך דבר שתתראי בו ויש באותו הנאה שו"פ עכ"ל. ועיין אבנ"מ שם נה נו

²⁵ ועיין ח"מ לט וב"ש נג נד שתליא באם ידעה באיסורו או לאו שאם ידעה וחשבה שתוכל ליהנות באפרו א"כ יש לחשוש לקידושין דילמא חמין הוי מהנשרפין וכדעת ר' יהודה עיי"ש.

²⁶ שו"ע ונו"כ שם ב

²⁷ ב"ש שם נו ועיין אבני מילואים שם ס שהביא שבמשנה למלך פ"ה מאישות (ה"א) כתב דלשיטת רש"י ודאי לכתחלה אסור לקדש בדמיהן וכדאי' בנדרים פ' השותפין (מז, ב) הני מילי לכתחלה אבל בדיעבד שפיר דמי אלא היכא דעבר וקידש דה"ר ראוי לומר שיחזור ויקדשנה כי היכא דלא להתהני מקידושין ע"י הדמים דאסורין למחליף בזה הוא דמחלק רש"י בין קידושי אשה לשאר הנאות וכמ"ש תוס' (חולין ד, ב והרא"ש) ספ"ב דקידושין או משום דלא אסרו ליקח בעד הדמים אלא פירות וכלים שהוא הנאה הניכרת אבל הנאת אשה אינו ניכר או משום מצות פ"ו ע"ש. ועיי"ש שפלפל בהא דאמרין מצות לאו ליהנו' נתנו אם היינו דוקא בדיעבד אבל לכתחלה מיהא אסור או לאו.

²⁸ וצריך ישוב מ"ש מהכיר שהשדה שלקח מראובן שאינו שלו דקי"ל המעות פקדון כמ"ש בש"ס ובח"ה ולא מתנה אלא המקדש אחותו דקי"ל המעות מתנה כיון שהיא אחותו מסתמ' במתנה נתן לה אבל אם נותן לאחר אינו נותן במתנה ולמה ס"ל הרא"ש כאן דנתן במתנה. ב"ש שם נח ועיין בהמקנה שם ובאבנ"מ סב

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

אבל אם מכרם לישראל ולא ידע הלוקח שהם איסורי הנאה ולקח המוכר דמיהם וקדש בהן אשה, הרי המכר לא חל שהרי זה מקח טעות, ויש להסתפק במעות הללו אם הם כמו גזל בידו והמקדש בגזל אינה מקודשת, או אם כהלואה בידו כיון שהלוקח נתנן לו להוציאם וכשיודע לו חייב לשלם מבייתו והרי הם קידושין גמורין, לפיכך היא ספק מקודשת וצריכה גט²⁹.

וכל זה דוקא בשאר איסורי הנאה דאורייתא, אבל אם מכר הישראל עבודה זרה קי"ל שאיסור עבודה זרה תופש דמיה³⁰, ואפילו מכרה לגוי אינה מקודשת בדמיה, שגם דמיה אסורים בהנאה.

ד. ערלים לא יאכל ... איסור אנילה ... שלא יהנה ממנו ולא יצבע בו ולא ידליק בו את הנר

כבר התבאר במסכת פסחים דף כב: שהנוטע עץ מאכל, בארץ ישראל³¹ ואפילו העובר כוכבים שנטע, בין לעצמו בין לישראל מונה לו הישראל שלש שנים מעת נטיעתו. ומשנטע, כל הפירות שעושה אותו אילן בתוך ג' שנים אסורין באכילה לעולם³². שנאמר שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל, וכל האוכל מהם כזית לוקה מן התורה.

וכן בהנאה אסורים³³ לעולם, כגון לצבוע בו או להדליק בו את הנר או להסיקו תחת תבשילו³⁴, וכן למכרו או להחליפו אפילו עם גוי אסור, ואפילו לסמוך בו כרעי המטה אסור³⁵.

²⁹ והרא"ש הר"ן כתבו אפילו לא ידע וי"ל דהוי כהלוא' בידו כיון דדרך מקח וממכר בא לידו וכתב בב"ה דברי טעם הם. ב"ש שם נט. ועיין אבנ"מ שם סג ודבר זה כבר במחלוקת שנוי בתוס' ר"פ המוכר פירות (צב, ב, ד"ה אי) גבי מקח טעות מה הוא אותן הדמים ביד המוכר אם דין פקדון וא"כ אי ליתנהו להני זוזי ביד המוכר אין צריך ליתן מעות אפי' אית' זוזי אלא כדין מזיק ודינו במיטב, או דין בע"ח יש לו וצריך ליתן מעות היכא דאית לי' ע"ש והיינו נמי ספיקא דרא"ש ור"ן אם דינו כהלואה, ולדינא כבר כבר הרמ"א להלכה בח"מ סי' רל"ב (סכ"ג) בפשיטות דכל היכא דהוי מקח טעות ה"ל בע"ח ע"ש וא"כ ה"נ אם לא ידע הלוקח ה"ל מעות הלואה.

³⁰ אע"ג דגם שביעית תופס דמיו הא קי"ל דאפילו בפירות שביעית עצמן מקודשת כדאי בקידושין דף נ"ב ע"א. ח"מ שם מב

³¹ שנאמר וכי תבוא אל הארץ (רמב"ם שם) וועיין בערוך השולחן שם סעי' ט שבחול' אינו לוקה

³² רמב"ם מאכלות אסורות פ"י ה"ט שו"ע יו"ד סי' רצד סעי' א וסעי' ב

³³ דעת הרמב"ם שאינו לוקה על הנאה ושאר פוסקים סוברים דלוקה והנפקא מיניה בזמן הזה אי לוקה עבה"ט יו"ד סי' ט"ז סק"י. ועיין פמ"ג בפתיחה לבשר בחלב שנסתפק אי אסור חצי שיעור בהנאה מה"ת. ועיין בצל"ח בפסחים ד' כ"ב בד"ה והרי אמ"ה שנסתפק בזה ג"כ לענין הנאה לחוד ועיין בתשובת רבינו עקיבא איגר סימן ק"ץ ופתחי תשובה יו"ד סי' פז ס"ק ב.

³⁴ כדאיתא בפסחים כו ע"ב

³⁵ ועיין בירושלמי ערלה פ"ג ה"א

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

ואם צבע את ביתו או בעל חי בקליפי ערלה לא נאסרו ומותר לו להשתמש בבית או בבעל חי, אבל אם צבע בגד בקליפי ערלה צריך לשורפו מדרבנן³⁶.

אסור להריח בפירות ערלה שנטעם למאכל, ואפילו אינם עומדים לריח כלל³⁷.

בין עיקר הפרי בין הגרעינים בין הקליפות שראויים לצביעה, כגון קליפי אגוזים ורמונים³⁸ והתמרים שאינם מתבשלים והענבים שלקו ואין נגמרים בבישול, כולם חייבים בערלה.

אבל העלים אפילו אם ראויים קצת לאכילה והלולים שהם הענפים הרכים של גפנים היוצאים בראשי הבדים וקצת אנשים אוכלים אותם ומי גפנים, דהיינו כשחותכין הגפן נוטף ממנו כמו מים, מותרים משום ערלה כיון שאינם פרי ואינם טפלים אליו אלא לאילן עצמו³⁹.

פירות ערלה טעונים שריפה⁴⁰ ואחר ששרפן אפרם מותר בהנאה, ואם עשאן יין קוברן. ואפילו נפסלו לאכילת אדם עדיין הם באיסורן, וחייב לשורפן או לקוברן אם הם דברים שאינם ראויים לשריפה⁴¹.

וכשהם בוסר רשאי לתולשם ולאבדם וכן רשאי להפיל את הפרחים⁴².

אילן שאינו ראוי אלא לריח או לרפואה אין בו משום ערלה⁴³.

וכן אילן שפירותיו אינם אלא לתבל הקדירה⁴⁴ ואין אוכלים אותו כמות שהוא⁴⁵ אינו בכלל פרי לענין ערלה.

ה. בכלאי הכרם ... פן תקדש פן תוקד אש

³⁶ חזו"א ערלה סי' י ס"ק ט ועיי"ש ובס"ק י עוד פרטי דינים בענין דברים שנצבעו בערלה

³⁷ שו"ע יו"ד סי' קח סעי' ז ועיי"ש בש"ך ס"ק כז ועיין בפתחי תשובה שם ס"ק ד.

³⁸ "לא מפני שהם פרי אלא לפי שהם ראויים לצבוע ואסור לצבוע בערלה, ואמר בספרי לא יאכל אין לי אלא שלא יאכל מניין שלא יצבע ולא יהנה ת"ל וערלתם ערלתו ערלים לרבות את כולם (רמב"ם בפיה"מ שם)

³⁹ שו"ע שם סעי' ב ש"ך שם ס"ק ו

⁴⁰ ועיין בדרך אמונה בפתחה להלכות ערלה בציון ההלכה ס"ק כ שזה דלא כדעת החת"ם ועיי"ש שהיא מראשונים דס"ל דשריפתם מן התורה ועיי"ש עוד שפירות ערלה של חו"ל אין טעונים שריפה אע"ג שאסורים בהנאה

⁴¹ חזו"א דיני ערלה אות מ

⁴² דרך אמונה בפתחה להלכות ערלה

⁴³ חי' רע"א יו"ד שם סעי' כג ועיין דרך אמונה פ"י ממעשר שני ס"ק יב

⁴⁴ דרך אמונה בפתחה להלכות ערלה ובפלפלין הוי ערלה כיון שהרטובים ראויים לאכילה ולכן גם אחר שיבשו לא פקע מהם איסור ערלה

⁴⁵ ועיין בפתחי תשובה בשם הרדב"ז שקני סוכר אין נהנה בהם ערלה

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

הזורע כלאי הכרם⁴⁶, הפירות – בין הגפנים ובין הזרעים, נאסרים באכילה ובהנייה שנאמר (דברים כב פסוק ט) פֶּן תִּקְדַּשׁ הַמְּלָאָה הַזֶּרַע אֲשֶׁר תִּזְרַע וּתְבוֹיָאֵת הַפָּרֶם, כלומר פֶּן תִּתְרַחֵק⁴⁷ ותאסור שניהם.

ואף כלאי הכרם שגדלו בשדהו של נכרי בא"י, אסורים בהנאה ואפילו בזמן הזה⁴⁸. במה דברים אמורים⁴⁹ שנזרעו בארץ ישראל, אבל בחוצה לארץ כלאי הכרם מדברי סופרים⁵⁰.

אולם זהו רק בזרע כלאי הכרם⁵¹, אך הזורע זרעים כלאי זרעים וכן המרכיב אילנות כלאים אע"פ שהוא לוקה, הרי אלו מותרין באכילה בין שזרע בשוגג ובין שזרע במזיד ואפילו לזה שעבר וזרען שלא נאסר אלא זריעתן בלבד, ומ"מ חייב לעוקרן או לעשות מחיצה ביניהם, אבל מה שגדל כבר אינו נאסר.

אע"ג שכל⁵² האוכלין האסורין⁵³ אינו חייב עליהם עד שיאכל אותן דרך הנאה, כלאי הכרם שלא נאמר בהן אכילה אלא הוציא איסור אכילתן בלשון אחרת בלשון הקדש אסורים אפילו שלא בדרך הנייה⁵⁴ ולוקה עליהם⁵⁵.

⁴⁶ רמב"ם מאכלות אסורות פ"י ה"ו

⁴⁷ הקשה בלח"מ שם דבפ' האיש מקדש (דף נ"ז) אמרו בכלאי הכרם מנלן אמר ר' חזקיה אמר קרא פֶּן תִּקְדַּשׁ תּוֹקֵד אֵשׁ וְקִשְׁשָׁה לְרֵבִינוּ אִמָּאִי לֹא כֶּתֶב כֵּן וְכֶתֶב דִּהוּי מִלְשׁוֹן פֶּן תִּתְרַחֵק; ועיין רדב"ז שם שתירץ "ונראה שהוא אל תגע בי כי קדשתיך (ישעיה ס"ה) כלומר התרחק ממני משום דקשיא ליה על דרשת חזקיה שעושה ממלה אחת שתי מלות ותו דמשמע לשון יחיד ולא נאסר אלא אחד מהם וזהו שכתב פֶּן תִּתְרַחֵק ותאסור את שניהם. א"נ לעולם אית ליה דרשא דתוקד אש אלא דאתיא לומר דמעון שריפה והכי משמע ממה שכתבו פ"ה דכלאים וז"ל ושוורפין את שתיהן שנאמר פֶּן תִּקְדַּשׁ הַמְּלָאָה וגו' והכי דריש קרא לענין דשניהם אסורין בהנאה פֶּן תִּקְדַּשׁ הַמְּלָאָה וגו' פֶּן תִּצְטָרֵךְ לִהְיוֹתָהֶן מִן הַמְּלָאָה וּתְבוֹיָאֵת הַכֶּרֶם לפי שנאסרו שתיהן בהנאה ודריש נמי תוקד אש שטעון שריפה ולא קבורה:

⁴⁸ חזו"א כלאים סי' ד ס"ק כג

⁴⁹ שם ה"ח

⁵⁰ ועיין בחינוך מצוה תקמט וז"ל "ונזהג איסור זה שלא ליהנות בכלאי הכרם בזכרים ונקבות, בארץ ישראל מדאורייתא ובחוצה לארץ מדרבנן. ויש אומרים דבחוצה לארץ אף על פי שאיסור הזריעה נזהג בה איסור ההנאה אינו נזהג אלא בכלאי הכרם של ארץ ישראל דוקא, ודבריהם צריכין חיזוק".

⁵¹ רמב"ם כלאים פ"א ה"ז חזו"א דיני כלאים אות לא

⁵² רמב"ם שם פ"ד ה"י

⁵³ חזו"א מבשר בחלב

⁵⁴ כגון להניח על גבי מכתו שבשאר איסורים פטור בכלאי הכרם יהיה חייב אמנם אם בישל כלאי הכרם ואכלם כשהם חיים עד כדי שנכוה גרונו מהם אינו חייב כיון שאין כאן הנאה (כסף משנה שם)

⁵⁵ ואע"ג שאינו מפורש ברמב"ם שלוקה בן משמע ברדב"ז ובכסף משנה שם ובלח"מ משנה שם פ"י הכ"ב ועיין פנ"י פסחים כד ע"ב ד"ה בנמ' אמר אב"י (וצ"ל דכלאי הכרם אינו כשאר איסורי הנאה דלרמב"ם אינו לוקה על הנאה לחוד כמבואר בפ"ח ממאכ"א הט"ז וכאן בכלאים לוקה) ובאמת כן מפורש כאן בספר המצוות שכיון דכתיב תוקדש תוקד אש כולל נמי הנאה ואפילו שלא בדרך הנאתו שלוקים עליה וכ"כ בפרי תואר יו"ד סי' פז בדעת הרמב"ם (ועיין שפת אמת פסחים שם ד"ה א"ד וכו' למעוטי) וכן דעת החינוך מצוה תקמט להדיא שלוקה על הנאת כלאי הכרם ואפילו שלא בדרך הנאתם וכן משמע דעת המ"מ פ"ח ממאכלות אסורות הט"ז. ועיין בחינוך מצוה קי"ג, ובמנחת חינוך מצוה ג' אות י"א ואין כאן מקומו להאריך ועיין משנה למלך פ"ה

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

כלאי הכרם⁵⁶ מן הנשרפין ומצוה לשרוף, ויין שאינו יכול לשרוף נקבר, ואפרן מותר⁵⁷, כי נשרפים אפרן מותר ושורפין את שניהם, שנאמר: פֶּן תִּקְדַּשׁ הַמִּלֻּאָה הַזֶּה. ואפילו הקש של תבואה והעצים של גפנים האלו אסורים בהנאה ושורפים אותם, ולא יסיק בהם תנור וכירים⁵⁸, ולא יבשל בהם באש שריפתן.

ו. שור הנסקל... שאם שחטו לאחר שנגמר דינו אסור באכילה בהנאה

שור בין תם ובין⁵⁹ מועד שהמית אדם בין איש או אשה או קטן או עבד ונגמר דינו לסקילה בבית דין של עשרים ושלשה⁶⁰, אם נסקל השור, אסור לאכלו, ועובר בלאו שנאמר (שמות כא פסוק כח) סָקוּל יִסְקַל הַשּׁוֹר וְלֹא יֵאָכַל אֶת בִּשְׂרוֹ דַּאֲסְרוּ הַכְּתוּב בַּאֲכִילָה. ולוקה שתיים⁶¹ משום לא יאכל את בשרו ומשום נבילה, ונוסף לאיסור אכילה אסור גם בהנאה ולכך נאמר וְלֹא יֵאָכַל אֶת בִּשְׂרוֹ שֶׁלֹּא יִתְּנוּ לַנִּבְרִי וְלֹא יִתְּנוּ לַכִּלְבִּים או איזו הנאה, ואפילו העור ושאר דברים כגון גידים ועצמות הכל אסור בהנאה.

מיסודי התורה ה"ח שהאריך בזה אם לוקין על הנאה לחוד אף בבשר בחלב וכלאי הכרם ולדעתו לדעת הרמב"ם אינו לוקה ושיעורו להתחייב עיין פמ"ג בפתיחה להל' בב"ח דמספקא ליה בהא ובפתיחה הכוללת להל' פסח ח"ב פ"ג דין ד' דשיעורו בכזית וכן בצל"ח פסחים כב ב' ומ"ל פ"א ה"ג דמעילה ועיין שו"ת רע"א סי' ק"צ ועיין בפמ"ג בפתיחה להל' בב"ח ד"ה שוב ראיתי שאיסור הנאה שנתערב מותר למוכרו חוץ מדמי איסור שבו ואפילו שנתן האיסור טעם בהיתר ואפילו אי היתר מתהפך לאיסור ועיין מ"ב סי' תמג ס"ק מז שאין איסור הנאה תופס את דמיו במכרו בפני עצמו ועיי"ש שי"א שלמחליף עצמו אסור משום קנס ואכמ"ל בזה

⁵⁶ שו"ע שם סעי' ג מנחת חינוך שם אות ג

⁵⁷ שמכיון שנשרפו נעשית מצוותם וממילא הלך איסורם (תוס' תמורה לג ע"ב ד"ה הנשרפים)

⁵⁸ הסיק בהם את התנור, בין חדש בין ישן, יוצן ואחר כך יחס אותו בעצי היתר. ואם לא צננו ואפה בו את הפת בעוד שהאבוקה כנגדו הרי זה אסור בהנאה, דיש שבח בעצי איסור בפת (שו"ע יו"ד סי' קמב ועיי"ש בש"ך ובשאר מפרשים)

⁵⁹ רמב"ם מאכלות אסורות פ"ד הכ"ב

⁶⁰ וכיון דצריך עשרים ושלשה א"כ לא הוי גמר דין בפחות. ופשוט דשורו של כהן גדול (עיין מנחת חינוך מצוה נא אות יט) דצריך שבעים ואחד, אינו נאסר עד שנגמר דינו בשבעים ואחד. (מנחת חינוך מצוה נב אות ז)

⁶¹ והואך חל איסור שור הנסקל על לאו דנבלה, או משום איסור בבת אחת אם נאמר כשיטת רוב הפוסקים לקמן דשור הנסקל אינו נאסר אלא לאחר מיתה וגם מחמת איסור הנאה הוי ליה איסור חמור, או איסור מוסף לקצת שיטות, וגם להפוסקים דנאסר מחיים, חל האיסור מחיים, וזה תלוי אם בחייה לאברים עומדת, (עיין חולין ק"ב ע"ב), ואכמ"ל בדין איסור חל על איסור והחלב ג"כ אסור בהנאה, עיין פסחים כד ע"ב וכו' ע"ב, ועיין צל"ח שם פלפל איך חל על החלב, ואין כאן מקומו בענינים אלו (מנחת חינוך מצוה נב אות א)

תרומות והנצחות – בנק הדואר ח"ן 22887389 – ובטל' 0548027748

להצטרפות להלכות הדף היומי להלכה למעשה

<https://chat.whatsapp.com/DLl17K9ciPjB873YPB8kBu>

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

ולאו זה⁶² הוא אף בבהמה שנגמר דינה לסקילה⁶³, מחמת שרבעה או שרבעה לאדם.

נאמר בשור הנסקל וְלֹא יֵאָכֵל אֶת בְּשָׂרוֹ, והיאך⁶⁴ היה אפשר לאכלו אחר שנסקל והרי הוא נבילה, אלא לא בא הכתוב אלא להודיע שכיזון שנגמר דינו לסקילה נאסר, ונעשה כבהמה טמאה, ואם קדם ושחטו שחיטה כשירה, הרי זה אסור בהנייה, ואם אכל מבישרו בזית לוקה⁶⁵.

פרש של⁶⁶ שור הנסקל מותר בהנאה.

נודע שהוא פטור מסקילה⁶⁷ אחר שנגמר דינו, כגון שהוזמו העדים יצא וירעה בעדר, ואם נודע אחר שנסקל, הרי זה מותר בהנייה.

ו"א⁶⁸ ששור הנסקל נאסר בהנאה משנגמר דינו, ואסור בגיזה ובעבודה. וי"א⁶⁹ שאינו נאסר מחיים, אלא רק לאחר מיתה.

ולאו דוקא שור⁷⁰, אלא אף כל המזיקין, בין בהמה בין חיה ובין עוף⁷¹, אלא שדיבר הכתוב בדבר הרגיל.

⁶² תוס' כריתות דף כד ע"א ד"ה דאמרו לו

⁶³ ודלא כרבנו אפרים בתוס' שם וכבר דחו שם התוס' דבריו מקידושין פרק האיש מקדש נ"ז ע"ב, דמבואר בהדיא דברובע ונרבע ג"כ נוהג זה, ומתוספתא מפורשת בבבא קמא פ"ד ה"ח, עי"ש

⁶⁴ רמב"ם שם

⁶⁵ ועל הנאה, דעת הרמב"ם פ"ח ממאכלות אסורות הט"ז דאין לוקין, ועיין מגיד משנה הטעם

⁶⁶ רמב"ם שם

⁶⁷ רמב"ם שם

⁶⁸ דעת הרמב"ם, שפסק בפ"א מנזקי ממון ה"י, דשור שנגמר דינו שנתערב בשוורים אחרים אפילו באלף, כולם נסקלין ואסורין בהנאה וכו'. ואם מחיים מותר בהנאה אין נסקלין, כי מותרין בגיזה ועבודה, ואפילו הרבה שוורים שנגמר דינם ואחד שלא נגמר דינו נתערב עמהם כולם פטורין, ומכל שכן באחד שנגמר דינו שנתערב בשוורים מעליא דאינם נסקלין, על כרחך מבואר להדיא דשור הנסקל נאסר מחיים, א"כ כיון דשור הנסקל לא בטל וכולם אסורין בהנאה ואין הפסד בסקילתו, על כן כולם נסקלין, עי"ש בסוגיא סנהדרין ע"ט ע"ב (ספר מנחת חינוך – מצוה נב – אות ג)

⁶⁹ דעת ר"ת, מובא בתוס' סנהדרין ע"ט ע"ב ד"ה בשור, ובזבחים פרק התערובות ע' ע"ב בתוס' ד"ה אפילו באריכות, דשור הנסקל אינו נאסר מחיים כלל רק לאחר מיתה, ומחיים מותר בגיזה ועבודה,

⁷⁰ ספר החינוך מצוה נב

⁷¹ ובעוף אם המית לענין הביצים, עיין בבא קמא פרק שור שנגח מ"ז ע"א לענין היזק, החילוק בין הולד שהוא כאמו ובין הביצה דהיא כפירשא בעלמא, עי"ש ובתוס' ד"ה מאי טעמא פירשא, ורמב"ם פ"ט מנזקי ממון ה"א, הכי נמי כאן. והחלב של שור הנסקל ודאי אסור כמו כל יוצא מטמא, וכן הביצים ודאי אסורים, אף אם נתעברה וילדה אחר כך, דהולד מותר מטעם זה וזה גורם, מ"מ הביצה אסורה כדין ביצת טרפה ואין לוקים על אכילתה ולא על אכילת החלב, עיין חולין פרק אלו טריפות נ"ח ע"א ובשו"ע יו"ד סי' פ"ז ס"ג, ועי"ש מ"ז סי' כ"ד סק"י וברמב"ם פ"ג ממאכלות אסורות ה"ו לענין איסורים. ולר"ת דאינו נאסר מחיים ודאי החלב והביצים מותרים, ולא אמרינן (דאסירי) כיון דלית להו תקנתא בשחיטה, זה אינו, דלענין אבר מן החי יש לו תקנה ככל הבהמות, רק מטעם שור הנסקל (אין לו תקנה) דהוי כטרפה, ולר"ת מחיים אינה טרפה כלל, א"כ מותר (מנחת חינוך שם אות יד)

הלכות הדף היומי

מסכת קידושין

בזמן הזה שאין לנו בעוונותינו בית דין של עשרים ושלשה, ואי אפשר לגמור דינו של שור הנסקל. שור שהמית אדם, או שנעברה בו עבירה, אין איסור באכילתו אם נשחט. וי"א⁷² שלכתחילה לא ישחטו על מנת לאוכלו, אלא ימכרנו לעכו"ם. ובדיעבד אם שחטן מותר לאוכלו. וי"א⁷³ שמצוה לשוחטו ולאכלו מיד, ולא ישהנו למוכרו או להניחו בחיים כלל. ומ"מ אין לכתוב על עורו ספרי תורה, תפילין, ומזוזות.

ואפילו ארי ודוב וברדלס שהן בני תרבות, ויש להן בעלים, שהמיתו, כיון שמיתתן בעשרים ושלשה, אין בהם דין שור הנסקל, ומותרים בהנאה, אבל נחש שהמית⁷⁴, שאפילו אחד הורג אותו⁷⁵. אף בזמן הזה, אסור בהנאה מחמת לאו זה דשור הנסקל.

ז. כל מקום שנאמר לא יאכל לא תאכל ולא תאכלו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה עד שיפרט לך הכתוב בדרך שפרט לך בנבילה

כל מקום שנאמר⁷⁶ בתורה לא תאכל, לא תאכלו, לא יאכלו, לא יאכל, אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע עד שיפרט לך הכתוב בדרך שפרט לך בנבילה⁷⁷, שנאמר (דברים יד פסוק כא) לֹא יֵאָכְל אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֵיךָ תִּתְּנֶנָּה וְאֹכְלָהּ אוּ מִכֹּר לְנֶכְרִי, וכחלב שנאמר בו (ויקרא ז פסוק כד) יַעֲשֶׂה לְכָל מְלֹאכָה, או עד שיתפרש בתורה שבעל פה שהוא מותר בהנאה, כגון שקצים ורמשים ודם ואבר מן החי וגיד הנשה שכל אלו מותרין בהנאה מפי הקבלה, אף על פי שהן אסורין באכילה.

ח. בכל שוחטין בין בצור בין בזכוכית בין בקרומית של קנה

אין שוחטין אלא בדבר התלוש, דילפינן (חולין טז ע"ב) מקרא דכתיב (בראשית כב, פסוק י) וַיִּקַּח אֶת הַמֶּאֱכָלֶת לְשַׁחֵט, דדבר הנלקח בעיני דהיינו

⁷² ועיין בשו"ת חכם צבי סי' פ"ד שהאריך בזה וכתב "משום ובערת הרע מצוה לשוחטו ולהעבירו מן העולם כיון שאין לנו בית דין בזה"ז שנוכל לבערו ע"פ בית דין כעיקר מצוותו וכן כתב בספר חסידים להיתר וכבר נודע גדולות מחברו זצלה"ה וכ"כ הט"ז ז"ל סי' קנ"ג ב"ד ואין להחמיר כלל וכלל"

⁷³ ט"ז יו"ד סי' קנ"ג ס"ק א ופתחי תשובה שם ס"ק א

⁷⁴ מנחת חינוך שם אות ז

⁷⁵ כמבואר ברמב"ם סנהדרין פ"ה ה"ב

⁷⁶ רמב"ם הלכות מאכלות אסורות פרק ח הלכה טו

⁷⁷ משמע דאיסור סחורה בכלל איסור הנאה ועיין שרשי הים שם ואכמ"ל

הלכות הדרה היומי

מסכת קידושין

תלוש, הלכך בכל דבר תלוש שוחטין ובלבד שלא יהא בו פגימה ופיו חד. ובזמן הזה נהגו דווקא בסכין של מתכת, ולא בדבר אחר⁷⁸.

ואלו הם הדברים הכשרים לשחוט בהן, סכין⁷⁹ של מתכת⁸⁰, וצור, וזכוכית, וקנה הגדל באגם ונתלש, שהוא יבש וחד, ואין קסמין נבדלין ממנו שלא ינקבו את הוושט, אבל שאר הקנים אין שוחטין בהן, שדרכן להתפצל ולהבדיל קסמין מהן ומנקבין הוושט, ואפילו בדיעבד פסולין שמא נקבו. צפורן התלושה וכן שן יחידי שהם חרין שוחטין בהם.

⁷⁸ וכן מצינו גבי שאל ששחט בסכין כדאיתא בגמרא דחולין דף י"ז ע"ב אמר רב חסדא מניין לבדיקת הסכין מן התורה שנאמר (שמואל א' יד לד) ושחטתם בזה ואכלתם, בזה. ואף על גב דאמרינן שם בגמרא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא היא, מ"מ למידין מזה שהשחיטה היה בסכין. בית הילל שם, ועיין בב"ח, ובכרתי א כתב יש לחוש לדברי ב"ח לשחוט לתחילה בסכין ולהדר אחריו, כי בשאר דברים אין פגימות נכרות כל כך ⁷⁹ כתב הב"ח כל השנוי קודם הוא קודם והאחרונים חלקו עליו עי' פרי חדש ופרי תואר ותבואות שור אות א'. ומדברי תבואות שור למדתי דבר חידוש דלא אמרינן כל מה דשנה בסדר הוא קודם אלא היכא דאית סברא לאקדומי אידיך ברישא ואיחרה שמע מיניה סידרא נקיט ולא בענין אחר כמו בפסחים דחשיב מיני מרורים וקחשיב המר יותר לבסוף שמע מיניה דקפיד אסידרא דטעם יש חסא כו' ויפה כתב. פמ"ג שפ"ד שם א ⁸⁰ שמלה חדשה א ותב"ש א